

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 85 (15909) ♦ 1997 чылдың август 23, суббота ♦ Ат салган шагы 19.20 : Садар өртөз 1000 рубль.

«СИБИРЬ УЛУСТАРЫНЫҢ ТҮРК ДЕЛЕГЕЙИ» КОНГРЕСС ТР-НИҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИ Ш. Д. ООРЖАКТЫҢ БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

Сибирьниң түрк улустарының конгрессиниң хүндүтүгү кыркынчылары! Акы-дуума республикалардан, Түркия Республикадан хүндүтүгү аалчылар! Атайлар болгаш дээрликтер! ТР-ниң Чазакны өмүс-эзизден, ТР-ниң Президентиниң бодумуну хушундан конгрессиниң аялыгына эгелээни-биле чүрөктүң ханымындан силерге байыр чедирерин база эр-аалчыларга бурунгу тыва черде келгени-биле изи байыр чедирерин чөпшээрер көрүңер.

Орхон болгаш Енисей түрктөрүнүн төөгү саугаар салгакчылары — тывалар, алтайлар, хакастар, якуттар, татарлар, түрктөр чогу-на бистин Тывада — түрк цивилизациянын, түрк делегейинд эгези болгаш калайы болган черлериниң бирээзинде акы-дуума ужуражышкына чымалган онзагай ханы ужу-уткалыг деп санап тур мен. Мурнуу Сибирьниң болгаш Топ Азияның делегем девис-кээрлеринге ортаагы вектер-де хөлчөк улуг күрүне кат-тыжымынчылары турганын билер бис. Мурнуу Сибирь-ниң болгаш Топ Азияның төөгүзүнө бастагыш түрк каганат (VI—VIII вв.), уйгурлар (VIII—IX вв.), кыргыздар (IX—XII вв.) күрү-нелери болгаш моолдар им-периясы (XIII—XIV вв.) ар-тырган. Тываның төөгүзү шак ол күрүне тургузулганын төөгү-зү биле сырый хообашкан. Тывалар, оларның бурунгу-лар ол хову күрүнесиниң тургузтулганын, чечек-телинчишкенин, күчү-күжү-нү, ат-алдарының болгаш бурап батканының херек-чи-рини чорашкан. Бурунгу шагының түрк бижимеа ту-рускалдарында айттыганын Өдүген, Урбун, Улуг-Хем, Хемчик, Туран дзон чижек-тер еске-дал аттар Тывада амга чедир арткылаан.

Хүндүтүг өлүктөр! Бис боттарымыстың маадырамыг эркен үеви, бурунгулары-мыс Кюль-Тегинниң, Топ-ю-кутун, Билче-Каганниң өл-дүр улуг херектериниң ду-гайын сактып, хан-дамыр талазы-биле чагыс уктуг эркен үеви хуңдүткелди илергейишкан, мында чыгып келген, амгы бо дүрүн өскеринчел делегей-ге, XXI чүс чылдың эргини-ге тура, Сибирьниң түрк де-легейинд амгы болгаш келер үезиниң дугайында чугаа-лажыр дөңнөви маргыш чок. Россия күрүнесиниң иштинге улустарының демократтыг, бүгү талазы-биле саймыр-гай калы демнежилгези ту-гузариңа боттарымыстың тө-лөпгү салышкынысты киирериниң, а ол ышкып ки-жилер, улустар, чурттар ара-зынга кижизип энн хары-лааларын тургузарыңа үчү-вүстү киирериниң дугайында чугаалажыр бис.

Дүүн Кызылга, ТР-ниң Чазакның хуралдар залы-га чүгө Тываның эвес, а Сибирьниң түрк дылдыг улустарының төөгүзүнө болгаш культуразыңа улуг ужу-дузалыг «Сибирь улус-тарының түрк делегейи» кон-гресс аяктыгынган. Ону Тыва Республиканың Куль-тура болгаш кино яамызы, Гуманитарнык шынчылар институду, Тываның Чогаа-чылар, Чурукчулар эвлек-лери-биле калы организа-тап эрттирип турар. Кон-грессиниң аягында Тыва-ның өртемденери, чогаа-дымык интеллигенцияны-ның төлөөкчүлериңиз ая-гыда, Хакасияны, Даг-Ал-тайны, Татарстаның, Мос-кыда Ниятиел эртемнери-ниң академиязының Чоң чүк институтунуң, түрк чо-нарның «Тюркской» органи-зациязының Турцияның эр-темденери, төлөөкчүлери кииржи чедип келген. Кон-грессиниң адринге Азербай-жан, Даг-Алтай, Са-ха (Якут) Республиканың ба-йыр чедирген телеграмма-лар келген. Конгрессиниң аягында ТР-ниң культура сайды Ч. Ч. Д.

Ондар аяктык болгаш бир дугаарында Тыва Республи-каның Президентиниң ба-йыр чедирген өргүдөлүн номчуу-биле Чазак Баш-кы Ч. М. Ооржактың, Прези-дент конгресс кииржи чедир-башкан, оон улуг ужу-дузалыг демдегел, аягында че-дишкенини күзүн, Да-раазында ТР-ниң Дээди Ху-раалының Даргазы К. А. Би-челдей, ТР-ниң Улуг Хура-алының Даргазы Г. Ч. Шир-иниң Москвада Чоң чүк институтунуң төлөөн, эр-темден Д. Д. Васильев, «Тюркской» организацияны-ның төлөөн Хаджа Шенгуль-риччи, Хакасияның төлөөн Г. В. Кумукаова олар ба-йыр чедирип чүве чугаа-лаанар. Байыр чедирериниң ий-тиги соонда, конгресс болу-нуң дорт ажылчыг киир-башкан эртем илеткелдерин бир дугаарында ТР-ниң Гу-манитарнык шынчылар ин-ститудунуң директору, фило-логия эртемнениң канди-даты Ч. М. Ооржактың «Сибирь улустарының түрк делегейи» деп илеткелди аяктыкан.

«Тываның төөгүзүнө эрте-бурунгу түрк үе-чала» деп илеткелди ГШИ-ниң башка-рычы эртем ажылдакчымы, төөгү эртемнениң канди-даты ТР-ниң эртемниң ал-дарлыг ажылдакчымы М. Х. Маңнай-оол, «Түрк каганат-тың Топ Азияны аймакта-рын каттыштарына ро-лю» деп илеткелди ГШИ-ниң директорунуң оралакчысы, төөгү эртемнениң канди-даты С. М. Бице-оол олар номчаанар. Хуңун ийги чартында «Төөгү болгаш культу-ра» база «Сибирь улустарының

Президентиниң ажыл-албаны ПРЕЗИДЕНТИГЕ УЖУРАЖЫШКЫН

Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак дүүн ТР-ниң Дээди Хуралының Даргазы К. А. Би-челдей-биле ужурашкан. ТР-ниң Топ соңгула-миссияның даргазы Н. А. Ондар ужуражышкы-га олуршкан.

Дээди Хуралдың чоокта-чаа болган сессиязының шийитилериниң дугайында парламентиниң даргазы ужу-ражышкы үезинде чугаа-лаан Дээди Хуралдың депу-таттарының соңгулаалары чагыс мандаттыг өкүлдер аайы-биле буртустыгын соңгу-чуларын 25 хуузу-дан эвези киришкен бол-за, ол соңгулаалары күш-чөк деп санаар, а бады-лашкынына киришкен соңгу-чуларын бадылаш-кынынын эң хой нуруу-зун алган кандидат ДХ-ниң депу-татына соңгу-тугун кылдыр санаар дугайында хоойлу-жулганың норма-чыккан хөсөөр арттары чүдүлүп деп, Дээди Хура-лын сессия саап көргөн. Ам болур соңгулааларың болур хуусаанын соңгарла-дыр дугайында ДХ-ниң сес-сиязының хүлөп алган шийитилерге хамаарыш-тыр К. А. Бичелдей тайла-быр кылган.

Соңгулааларга хамаарыш-тыр бодунуң туружун Ш. Д. Ооржак бадыткаан: соңгу-далар чүгө чагыс мандат-тыг өкүлдер аайы-биле чо-руттуган турар ужураш-кында кирген соңгу-чулар-ның ортаа кезинде хойу соңгулааларга киирер бол-за, ол соңгулаалар болган деп санаар, а бадылашкы-га кииркен соңгу-чулар-ның бадылашкынынын хой нуруу-зун алган канди-дат депутатка соңгу-тугун кылдыр санааттар. Тургу-сун келген амгы байла-дар-биле холбаштыр соңгу-далары 1998 чылдың фев-ралда эрттирер чүдүлүп болу-деп. Бичалажок при-нципалдыг бо айттыр тала-зы-биле чогуур шийитир ху-лус адыганын турар ужу-руг деп, Президент санап ту-рун.

ТР-ниң Президентиниң бодалы-биле чөпшээрер ки-рилери, тус черинг чагыра даргаларының соңгула-ла-рының хүлөп алырын Дээди Хураалдың илергейтээн.

КЫЗЫЛДЫҢ ШКОЛАЛАРЫҢА ЧОРААН

Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Оор-жак бо хүнерде Кызылдың № 2 болган шко-ларында септелге аяккарың канчаар чоруп ту-рун.

Ол школаларың коллек-кылбай келгенин демел-тиреринг кижигинери болган мыда септелге аяк-карың чоруп турар туугу организмдериниң улу-туркулары-биле ужурашкан. № 2 школаның өөрдилге корпустарының ий кезекте-рин коллууда септетинген, мында туугу аяккарың шын-нары беким болуп турар. ТР-ниң Президентиниң септел-ге аяккарың үнелэн бол-гаш беким аяк чыл бурун-гаар, 1941 чылда СССР-ниң белек кылдыр тутуруп бер-ген ол школаның капитал септелгени мооң мурунда Президентиниң илеткээн.

Аалчылар ДАЛАЙ-ЛАМАНЫҢ ТӨЛӨӨЛЕРИ

Мындагылар Чырыктыг XIV Далай-ламан Чазакны премьер-министр Г. А. Би-челдей, Москвада төбөтүп секретары Тани Делек август 18-19 хүнеринде Тывага келген болган.

Оларны баштайгы хуңун-де Тыва Республиканың Пре-зидентизи Ш. Д. Ооржак хү-нөп алган база Тыва бол-ган Тибет Чазактарының ара-зында культура, шажын ха-рылааларын хөгжүдөр, муру-нундагы чедип алган дугур-жулгаларын улам калбар-тыр, тодаргайжыр талазы-биле чугаа ТР-ниң культу-ра болгаш кино сайды Ч. Ч. Д. Ондарга болган.

Дараазында хуңе Тыва Республиканың Дээди Хура-алының Даргазы К. А. Би-челдей хүлөп алышкы-га ол-ла кижиктиг айттыр-лар талазы-биле чугаанын база кылган. Оон соонда аал-чылар «Шын» солунун ху-ралдар залыга солун, сеп-күддерин, радио, телевиде-ниинг журналистери-биле парлагга конференцияны эрттирген. Конференцияга «Тибеттиң өнүктүр» база «Эртем» нитилелери чө-лөри болгаш сарыг шажын-чүдүлгө талазы-биле соңгу-рап чорутулар база киир-кен. Ону Чазактың шажын-чүдүлгө талазы-биле ха-рылаалыг ажылдакчы Вла-димир Бице-оол удуруп эрттирген. Келген аалчыларын ол журналистерге таныштыр-гаш, баштай оларга сөстү берген. Олар боттарының Кап-оол САТ.

Тыва Республиканың Конституциязының 62 болгаш 68 чүдүлдеринге өскерилгелер киирер дугайында Тыва Республиканың Президентиниң болгаш Дээди Хуралының саналдарының дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ УЛУСТУН УЛУГ ХУРАЛЫНЫҢ (СЪЕЗДИНИН) ДОКТААЛЫ

1997 чылдың август 14. № 14-Кызыл хоорай.

Тыва Республиканың Кон-ституциязының 62 болгаш 68 чүдүлдеринге өскерилгелер киирер дугайында Тыва Рес-публиканың Президентизи Ш. Д. Ооржактың дугу-руштунган саналдарын чу-гаалажык көргөш Тыва Рес-публиканың улустун Улуг Хуралының (съездинин) доктаалы бола:

1. Тыва Республиканың Президентиниң болгаш Хуралының чорудар.

Тыва Республиканың улустун Улуг Хуралының (съездинин) Даргазы Г. ШИРИШП, Тыва Республиканың улустун Улуг Хуралының (съездинин) секретары Ю. АПАШИН.

РЕСПУБЛИКА: хүн бүрү амыдыралы БОДУВУСКА, ТӨРЭЭН ЧЕРИВИСКЕ

ЧУГУЛА БОЛГАШ ӨЙҮНДЕ ШИИТПИР

Тыва Республиканың Чазак Баштыңының бири оралакчызы, экономика сайды В. М. ОЮН-биле интервью

— Василий Майло-вич, бо чылдың июль 16-да Россия Федерациязы-ның Чазак Даргазының оралакчысы Я. М. Уринсон чөвүлел хурал эрттирген, оң түңнелде протокол шийитир хү-лөп алдыганы. Оң ужу-дузалыг бистин республи-каныска аалок улуг. Си-лер анаа республиканың Президентизи Ш. Д. Оор-жак, оралакчы-президент А. А. Мельников болгаш өскөк-дара-биле кады кииркен болгаш силер. Ук шийтирер дугайың «Шынык» номчукчула-рыңа чедирерин-биле та-йылбырлар бээрин силер-ден дилээр бодан ийиң бис...

Оон соонда Россияның Ча-заанга саналдарын киирер. Келер кыжын Тывага хо-мүр-лаш хереклекчилеринг негедделеринг дүжүр кыл-дыр хандырылганы чедип алып сорулга-биле Россия-ның анаа хамаарылгалыг я-мы-ведомстволары «Каа-Хем» базариниң дуаа көргүзери база шийтирер айттыганы.

да РФ-тиң бюджетиниң төлөвилел аяккарың көрү-п тура барындаалар дзон пункт база бо айт-тыгга хамааржыр чугаа-жок... Оон ылай. Тус чер бюджетиниң орулгалыг кө-зөңгө акша кирерин ко-вудеер продукцияны хойу-жүдүрүр арга бар деп бистин Президентизи кижигейге алган чорду. Бо талазы-биле чүү болу-ру?

— Айттыгын канчаар тургустунуп келгенин бичи тайылбырлай калтай. Баш-тайла бистин Президентизи Россияның Президентизи Б. Н. Ельцин-биле мын-гып чугаа кылган. 1996 чылдың июль 19-та РФ-тиң Чаза-ның хүлөп алганы № 714 доктаалының күсүлдө-зиниң чоруп турарынын дуга-йында айттыгың чугаала-жып көрөс деп. Ук доктаал биске көнүгү чугула ужу-дузалыг дээрзин бисебс улус ховар боор, оон алын сагы-ндырай — «1996-2000 чыл-дарда Тыва Республиканың социал-экономика хөгжү-лөзүн күрүнесин талазы-дан деткириниң талазы-биле сонгарлап болбас хемчег-лер дугайында». Оон соон-да аяк эгелээн. Бо чыл-дың май айда ол айттыгың бөдөткээринг кииржи, фе-дералдыг яамаларың төлө-зү.

«Каа-Хемни» акци-он шийтирер кылдыр дзон шийтирер база бар аа... — Ол талазы-биле док-ументтерин белекчээр, чөп-шээрелерге чедип алыр, биле киирер апар бис, ол сентябрь 1-ге чедир болган турар. Черле ынчан, ол бү-дүрүлгени күрүне деткээ, оон хөгжүлдөзүн ачканы шаа-биле үндүрүп турар бол-зун дзон, экономиктиг үн-дөвиле база кылдып киирер бис.

Акша-шалың болгаш уру-лар акашканын өрө төлөри, биле федералдыг бюджеттен хуу чок чалы алырдыга ба-за коммерция банктары-дан кредит алырдыга биске дузалыжыр дзон, ол тала-зы-биле аякыл шимчег бер-ген, оон чон билер. База бир чугула, бүдүрүл-геге хамаарышкан мындыг айттыгың. Биле, кеш болбаа-зырадыр, арыг сугну сава-лап салар, аш-чөм, спирт бүдүрер дерилер биске хе-рек. Ол талазы-биле акаш-ландырышкың төлөвилел-дериниң талазы-биле санааш-кыны аяккарың кылгаш, Россияның Экономика бо-лган Сан-хөө яамаларына киирер даалганы алыныс, оон түңнелде херек бүдө-ринге идеген турар бис. Ын-дыг инвестиция төлөвилел-

Алдын тываының, бот-башкарың, хевис кылдырың, эгт ком-бинаттарын талазы-биле акаш-ландырышкың төлөвилел-дериниң ТР-ниң Чазаанга чугаалажып көөрү-биле сен-тябрь 1-ге чедир, Ао ыш-ка Тывага чаа болгаш чаң-чылаан хевиринг бүдүрүл-гелерин тургузар болгаш хөг-жүдөр талазы-биле келер чылдын херек акша курлары-ларын санааш киирер бис. Дараазында пунктуну дорт помчуп көрөй: «Рос-сийның Саң-хөө яамы-зы (А. И. Кудринге Көдөз аяккарың болгаш аш-чөм, продукттар яамызы (В. И. Шербака) Тыва Респу-блика меморандум аяккарың чорударына 1997 чылда 12 млрд. рубль хемчөлдүг акаш-ландырышкың хан-дырар». Көрсө силер бе, шуут-ла дорт айттыгың-дыр. Бичалажок ону алыр дзон дөмө-ле аяккарың апар.

— Республикага со-циал-экономика бай-далы доктаалчыдыг аяккарың утлуган Тываның Чазаан киир-ген саналдарын 1998 чыл-

Тыва Республиканың Конституциязының 62 болгаш 68 чүдүлдеринге дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЗУ
Тыва Республиканың Дээди Хуралы 1997 чылдың август 19-та хүлөп алган.

1 чүдүл. Тыва Республи-каның Конституциязына па-раазында өскерилгелерни киирер:
1. 62 чүдүлү дараазында эдиле-биле айттыр:
«62 чүдүл. Тыва Респу-бликаның Дээди Хуралы (парламентизи) — Тыва Респу-

Дээди Хуралды 4 чыл хуу-саалыг кылдыр соңгуур.
2. 63 чүдүлү дараазында эдиле-биле айттыр:
«68 чүдүл. 21 хар четкен болгаш соңгулаа эргилг хам-мааты Дээди Хуралдың депу-таты кылдыр соңгуутуру болур.
Дээди Хуралдың депутат-тары соңгуур чуруму Тыва Республиканың Хоойлу-зун биле доктадыр.
Дээди Хуралдың депутат-тың өргө-байдалы, депутат-тың аякыл-чорудулганын магалдыларын болгаш де-путатка дзон болбас чорукту Тыва Республиканың болган Россия Федерациязының

хоойлу-жулгала актылары-биле доктадыр.
Дээди Хуралдың анаа док-таамал үдөзүн-биле аякка-лар депутаттары күрүне өргө-чагыраанын болгаш тус черинг бот-башкарыңын төлөвилел еске организм-ниң депутаттары боол болбас, күрүне болгаш муниципал-тет алаба-ажылында турбас, багылашкың, эртем бол-гаш чогаалыкчы еске аяк-карың алгы төлөвилелг еске акаш-чорудулганын кылдып болбас.
Дээди Хуралдың анаа док-таамал үдөзүн-биле аякка-лапайн турар депутатты күрү-не өргө-чагыраанын болгаш

тус черинг бот-башкарың-газын төлөвилел еске орга-нарның депутаттары боол бол-бас, күрүне аякка-албанын турбас, күрүне аякка-алба-нын еске-даа албан-дукаа-лын ээлөөс ужуруг.
Дээди Хуралдың депутат-ы соңгу-чуларын бүдүрел-ин чидирген түңнелде бодунуң соңгу-чуларының мурунун харысалагын хүлээр. Соң-гу-чуларың бузурун чидир-ген түңнелде Дээди Хуралдың депутаттың ха-

рыскага хүлээреринг чур-му болгаш негедделери Тыва Республиканың Хоой-лу-зун биле тодаргайлаар.
2 чүдүл. Бо Хоойлу ону ал-бан өзү-биле парлаан хүн-ден сонгар күштүг болур.
Бирги чымштын Дээди Ху-ралы Тыва Республиканың Конституциязының доктаа-лы ботун өргө-хүлөдөлери оон соңгуктан хуусаа-зы доозулгуне чедир доктаа-мал үдөзүн боттадылар.

Тыва Республиканың Президентизи Ш. ООРЖАК.
Кызыл хоорай, № 863. 1997 чылдың август 19.

ШЫН

«Чогаалдарның
найыралы ~
чоннарның
байырлары»

Бөгү Тываның ала-чылдары, Сибириниң түрк дымдыг уластарының киржикчилери болур башкы хакас, алтай, татар чогаалчыларның «өгөргин ширээ» артына уктурулганга болуп эртер.

Олар өш хуунуң найыралыг чугаанын кылды, түрк дөлөгүнүн эрткин болган амгы үезин, Орхон-енсейниң бижимел тураскаалдарында өгөргин салган түрк дымдар чечен чогаалды салым-чолун, сайырадын чугаалдары.

Амгы нарын байдалдарда түрк чоннарын аразыг-чарылааларыны бижимелдеринге болган пеннере-диригге чогаалчыларның аразында харылаалар база дугуружуга солчугаа улуг уктурулганга болур. Бичангап Сибириниң түрк чогаалчыларын аразында уктурулганга болур. Бичангап Сибириниң түрк чогаалчыларын аразында уктурулганга болур. Бичангап Сибириниң түрк чогаалчыларын аразында уктурулганга болур.

Түрк чогаалчыларын бо уктурулганга «Чогаалдарның найыралы ~ чоннарның байырлары» деп девизтик кескү балык-калы болуруна чыгып чок.

Николай КУУЛАР.

ТР-НИҢ ЧАЗААНЫҢ ПАРЛАЛГА АЛБАНЫНЫҢ ДЫҢНАДЫ

Тыва Республиканың Президентиниң Ш. Д. Ооржак албанын аайы-биле Москвага барып чоран үезинде республиканың саясат-биле делгезириге хамаарыштыр Россия Федерациясының ора-лакчы премьерини Я. М. Ури-сова болган Сан. Яамы-нын сайлынын ора-лакчы А. Л. Ку-дринге болган чөвүлел ху-ралдарының протокол ший-тирлеринге айткан баштай-гы 17 миллиард рубль Тыва-да чедип келген. Ол акша-хөреңгилериниң ший хуваар-дугайына айтканга ТР-ниң Президентиниң ат салган.

Президентиниң айткан-гына сугаар акша-хөрең-гилерин баштайгы ший-тирлеринге айткан баштай-гы 17 миллиард рубль Тыва-да чедип келген. Ол акша-хөреңгилериниң ший хуваар-дугайына айтканга ТР-ниң Президентиниң ат салган.

Эм аймаан болган эмне-ге хөреңгилериниң аш-чем-продуктуларын садып алыр-кылдыр 2 миллиард 48 мил-лион рубльди ТР-ниң Кадым-камгалай яамызынче ший-тиркен. Ол акша-хөрең-гилериниң чамдыгының күс-ли-биле ховар дериг-хөрең-гилериниң үш ренгтен апар-тарларын Москвадан ак-калгаш, элтеп туруулар.

Эм аймаан, эмнеге хөрең-гилериниң аш-чемини хуучу-нар байжынарына садып алыр-кылдыр 33 миллиард 350 миллион рубльди ха-маарышкан яамыже ший-тиркен. Ол-ла сорулгаларга ажылаар кылдыр 54 мил-лион рубльди республиканың № 2 эмнегезинге берген.

Уран чүүлдер-училищениң сугурулдарының аш-чем хандырылаарына 18 миллион рубльди, саарыла-техникумуна — 45. Спорт-куркумунун спорт школа-ларына — 33 миллион, уран чүүлдер республика шко-лазына болган Кызыл 36 5 уруглар садынга — 10-10 миллион, Оөредилге яамы-зының дүлөй уруглар шко-лазынга—30 миллион рубль-ди чорудуп берген. Оон ынай, өөредилге номнарын садып алыр кылдыр Оөредилге яамы-зынче 500 миллион рубль-ди шийтикен.

Келген болган ам келер акша-хөреңгилериниң күс-ли-биле өскүс уругларга май-

да бээр пособилер өөредил-ге чокчу хуңнерде бүрүт тө-лөөр — 1 миллиард 75 мил-лион рубль, бичи уруглар-га январьда төлөөр уктурул-ган 9 миллиард 719 мил-лион рубльди база тыпсыр.

Келер кыштын одага со-зонуна белеткел ажилла-ры — сонгаарлап болба-чулуга сорулгаларын бич-рээни. Ычанганш коммуна-ажыл-агыйларына 1 мил-лиард 283 миллион рубльди тускайларын амдынышды-көрдүргөн. «Тывагазак» — 700 миллион, укар чүүл-бүдүрүлгезинге — 900 мил-лион, Кызылдың куш фаб-риказына — 200 милли-он рубльди төлөөр өре дугал-тынар. Бо дээрге, август-республикага келер баштай-гы 114 миллиард рубль ак-шаның күсели-биле боттан-ган турар. Ол акша-хөрең-гилериниң хувааларын ший-тир-схема болган ший санааш-кынар сугаар боттангаар. Бюджет адырларының акыл-лакчыларына бээр шийи-орезин дугуларынче оона ки-чегейни ТР-ниң Президе-нтиниң улаадыры турар. Бо бүгү төлөгелериниң дүрген-болуру хамыктың мурунда-санаашканынын ший кыл-дынганыдан хамааржыр. Тус черлер чагыраларының даргаларының кирип келген

панель бажында ий-ийи-подъездтер-дир.

Конкурс кирип күзөлдүг тураларының киржикчилери Чуртталга-туугу комитетин-ге чагыларын кирип турар.

Бистаң норр.

КОНКУРС ЕЗУГААР

Тыва Республиканың Чазаа чурттаар бажы-балгалг тударын хөгжүдөр сорулгалыг Кызыл хоорайда ийи бажынын тудуун чедир кылдыр-биле конкурсту чарлаан.

Конкурстуң кол негелде-лери — тудуг ажылдарының

ортон чингидири, шыларын бедилери болган оңу кыл-дырының хуусаанын эвээж-дир. Бо кайда бажыны-рым? Ол дээрге Кызыл хо-орайда Хоочуннар бажыны болган хой кежинден тон даараар фабриканың 9 кат

панаель бажында ий-ийи-подъездтер-дир.

Конкурс кирип күзөлдүг тураларының киржикчилери Чуртталга-туугу комитетин-ге чагыларын кирип турар.

Бистаң норр.

ТУРЦИЯГА
БААР

Түрк дымдыг чурттарын-иң экономикалык делегей кон-грессиң ажилына киржи-ри-биле Тыва Республиканың Чазаның делегациязы Тур-цияны Имир хоорайына баар деп турар. Делегация-нын составы: Тыва Респу-бликаның Даштыкы эконо-миктиг болган делегей ха-рылааларының яамызын-га сайылган бирги орадачы-ны В. Ч. Кузнец (уугуту-чуу), ТР-ниң Ишти болган профессионал өөредилге яамызын сайды В. С. Дон-ган, ТР-ниң Эртем болган өөредилге албан черлериниң хөреңгилериниң талазы-биле күрүне комитетиниң дарга-лы В. Д. Март-оол, инвестиция-лар болган сайгарыкчы чо-рукту дөткөрү талазы-биле комитетиниң инвестиция тулуг-аргелдиниң начальниги В. Д. Каваалай, тына-турк-липейниң директорунун ора-лакчызы Б. Мустафа.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Конгресс бо чылдың август-26-дан 30-ге чедир болур.

Делегацияның кежигүн-нөр конгрессиң ажилына киржири-биле чөргөштөр-республикага боттадырар уктурул чугула чамдык тө-лөвүлдерини ажалдадыра-рына хамаарыштыр даш-тыкы инвесторлар-биле чу-гааалышканынын кылдыр, Турцияда өөредилге турал-ты студенттер-биле уктуру-жыр, Турцияның элзэн каш-пидегири болган, ол чурт-тук өөредилге система-зы-биле тамыжар.

Төрүттүнген хунуңер-биле!

Республика школаларының хоочун башкызы, Ленинниң юбилей болган «Күш-ажылдыг хоочуну», медалдарының эдилекчин, туризм спортуңун чөргөжтүр Сергей Серенович ШИВТИ 70 харлап турар. Хундуг башкымыска бижыг кадыкшылды, өөрүшкүнү күзөлдүс!

ӨӨРЕНИКЧИЛЕРИ.

Чөөн-Хемчик кожунуңуң топ эмнегезиниң кол эмчи-аниң орадакчызы Алла Байкараевна ДОНГАК бо хун-нерде болуңуң чартык чүс чыл юбилейи демдегел эр-тирп турар. Ол 1976 чылда Красноярскиниң эмчи инсти-тудун дооскап, Чалаана хооранын топ эмнегезинге пси-хоневролог эмчи болуп ажылдап эгелзэн. Сеткилиден ынак, бердинен мергежилниң улам дөзүн ап, Новокуз-нецк, Пенза, Иркутск, Томск хоорайларың уугу эмнегел-еринге билин бедилеп алган, чоңуңа бо хуннерге дээр бараан болуп чорур. Алла Байкараевна-биле кады оон оонуп ээни Дорж Чиктович ДОНГАК база болуңуң 50 хар харлаан демдегел турар. Ол кожунуңуң кол эс-төдөй, аргас-эстениң ап-хеминиң, чойган-пожунуң, аргы-сугуларынниң балык-байланын, куштарың дым камгалакчызы, хайгааракчызы.

Кылан ижин сеткилинди кылдыр, өш-өөрүрүң, чызык-хөсүлүг өг-бүзү үш уругларың эмерелди ала-нез болу-рунда алгыда, оларын бут кырыңа тургузар дээр бүтү күжүн салып чоруурлар.

Угбавыс Алла Байкараевнага, честевис Дорж Чик-товичте бистер, төрөлдери, ажы-төдү чоругарлаңың, де-лгейде өң-өң эрткин, чарап, чырык хөредип чалгыңың сестер-биле байыр чедирбешаан, узун намызың, кан дег-кадыкшылды, чуртталгазыңа кылды чок аас-кежикти, төңчү чок буян-кежикти чүрөктөрүнниң ханымыңа кү-зөвшашаан, байыр чедирип, черге чедир мөгөйдүс.

Дуңмалары, уруглары, күдээлери, кенээттери, чэвнери.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

Бистип эргим ачавыс Отканмай Орус-оолович МОНГУШ бо айла 55 харлаар. Ол—Чөөн-Хемчик кожунуңуң Шени-школазында башкы. «Улус өөредилгезиниң төриниң» деп аттын эдилекчин. 8 уругуң анык ачавы, кыргай-ачы. Ачавыска төрүттүңүн хуңуң таварыштыр байыр чөс-ө-бешаан, кадыкшылды, аас-кежикти күзөп, черге чедир мөгөйиң олур бис.

Өөңүң ишти Тамара Чамбаловна, уруглары.

СОЦИАЛ-ЭКОНОМИКТИГ КОЛ КӨРГҮЗҮГҮЛӨР

Социал-экономика талазы-биле кол-кол көргүзүлгөр (Бирги көзөңгө—1997 чылдың январь-июньда хөрең-гында күзөңгөтүнгөн; ийгилинде—1996 чылдың январь-июнь, 1995 чылдың ол үезинге хуу-биле):

Нити нитиңи продукт,	536,8	93,4	92,5
Улетүрү продукцияның хөмчөөлү,	176,6	84,3	70,9
Хөргөлгө барааннарын бүдүргөн,	44,2	58,0	66,0
Улетүрү продукцияныгга бүдүрүлгө-риниң өртөктөр көргүзүгү	X	144,1	211,9
Кол капиталга инвестициялар,	39,7	193,9	13,5
Чуртталга бажынарын ажылдап кири-гени, муң дербелчин метр, (нити шөлдүгү)	0,8	152,3	9,6
Автотранспорт бүдүрүлгөлериниң чүткү сайгарылаан, млн. тм.	47,9	87,4	70,2
Уурмектен садар бараан саарылгазы,	331,9	86,7	78,3
Чурттакчы чонга өртөктүг ачы-дуза чөвирлелгениң хөмчөөлү, млрд. руб.	90,7	95,0	74,3
Акша орулгалары (айда кижиле бүдүрүлгө ортумаа-биле), муң руб.	496	124,5	176,4
Акша орулгалары	X	109,6	91,1
Айда локтааттыгга ортумаа шалын, (бир аймаккачылга, муң руб.)	703,3	110,4	2,1
Бир аймаккачылганың шалынын	X	93,1	102,3
Барааннарга, ачы-дузага хөргөлгө тектериниң көргүзүгү	X	117,2	194,8
Аныл чок кижилериниң нитиңи муң кижиле	24,6	130,8	115,3
Аныл чок кижилериниң аразындан албан асуу-биле аныл чок кылдыр бүртүктетирген-дери	4,0	68,8	192,3
Амьдыраарыгга эргежок чүгүлдө хөм-чөөлүгү кудуку деңгели (айда кижиле бүрүлгө ортумаа-биле), муң руб.	576,9	109,9	172,2

Юрий КЮНЗЕГЕШ.

ЧАШПААЧЫ

Чашпаа кичи чашып калыр,
Чарык бүгүрүз күзүп калыр.

Чашпаачыда арын-нүүр чок:
Чашыл ойт дег кудуруун
Ол-бо чүкө ходоуниаткан
Ойла энжик мыдыг ийик!
Дөргөзүн мактар дөңдө
Дөңдө үндүр алганытар,
Терек будуу шыкыш
Тенек дым карапайыр,
Хойтаан тип, хоюн өзөп,
Хоозун сөзүн согажалааш,
Ажыл кайда сандараанын
Ажыл кептес шугаар оор,
Харып болу ажыды дөңдө,
Каада, чүгө чедип каапкан,

ЧАҢГЫС ТЕМАГА
ИЙИ ШҮЛҮК

Часкы, күсүк үлөрдө республика девискерине
чер болганга өскүр өрттөр бүгү-нүн дүрөлдө
болдуруп, бойдус-байлаансыка улуг когаралды
чидирип турар. Оваарымча чок, а чамдыкта шуут ка-
ра өжөргөзөн өрттү үндүрөр чоруктар хонар эвес.
Ол дөңдө ан-мен, үнүш-бойдус улуг каражага тава-
рып, ыңгыр болгонда бие шүптүсүс кычкыдап тур-
губис. Ол талаа-биле номчулчулар бижип, дам-
чыдып, дүвүрөн сөткисини шүлүк, чогаалга-даа
илерип турар.

ХОМУДАЛЫМ

Каш хонук кара баарым саргып келди.
Кандыг-ла-бир хайыра чок үлгедиген
Чиндигер көк тайгаларым өрттөнүп тур
Чиртич турар чалбырааштың жөргөл чогуун..
Ылык тайгаш кара нотаан ээминери
Ын-сымылгы дуза дилеп кыйгырып тур.
Ыччала-даа канчаптар-даа арам чок-тур,
Ырмам сыйып, чалганырым дөңдөп туру.
Айырап-каас үнүш-бойдус, аш-мен шүптү,
Хораш шыкка, каржы ога азып туру,
Аа, бога, аа-жөң дөңдөм дилеп тур мен!
Хондур-дүндүр чайык-кулдун кайырап көр.
Бурган башкы буруундун шиптеп турган,
Булут болуп улуг өрттү ууткааган!
Дөңдөргөн каржы сөткис тилекезин,
Дөңдөргөн каржы сөткис тилекезин,
Дөңдөргөн каржы сөткис тилекезин!

Ульяна БАЛДАН.

Уш-Белдир.

ОРТА ТАПТЫГ ЭДИЛЕЦЕР

Өрттөргө арга көргөнгө
Куйга-башым чыгырып кыныр.
Өлгөн сектер чытканзың-даа,
Кандыг дүрөү мыда чок дээр.
Шагжарып, самдарарган,
Ында-мында окуп-кыпкан,
Чамгыс бүдүн ийиш-даа чок-
Ырма сынчынын канчаар ону.

Оттук кезек, сүдүнчөсөр
Орта таптыг эдилер.
Ораныкыс нотаан байлаа
Олук, хевис болуп чорун.
Өшүк дайды, төрөл чоңум,
Тыкымыкыш шынын сөткөзөн

Тыва чоңум дорт сөзү:
«Өрттөн артпас, өлбөн артар!»

Валентина ООРЖАК.
Ан-Даш суур, Сүт-Хөл ко-
жуун.

химиядан аңгыда, англи
иттик бо улаада узайдып
жүгүп чугаалап билер.
— А моон кайма? — ба-
жындааның айтыкан.
— Он муу!
— А ол чүгө билерил?
— Ооң чүгө билерил мек
билбес мек, ыччала-даа бо
баштайгы ийиш «дөңдөргө»
деп ону адаардылар.

Эвирки кичи бажыңыңа
көчкөс, эжикти сөткан. Ка-
дайы айтырган:
— Васа сен бе?
— Эжик артында мек чок.
— Васа, сен сен бе?
— Васа-ла шимең чок. Ын-
чангаш кадайы ажытпас бо-
дой берген.

Эртен ол ажылдар дөңдө
эжикти ажыдыптарга, чада
кырында Васа-ла бо чыткан.
— Васа, мен айтырдым
чоп: «Васа, сен сен бе?»
— Чүгө харылаадың?
— А мен сенге бажым со-
гандым!

Эмчи:
— Мен аарыгым толарады-
рыңа бергендеги тур мен.
Араганың хараазы боор бо.
— Ындыг-дэр, доктор, Мен
силер элзөртү бээринеге
келгил.

(«Алекодоттар» деп номдан).

Суббота

СУББОТА

үндүрүлгези

Леонардо да Винчи

АДЫГ ОГЛУ БОЛГАШ
АРЫ ЧИГИРИ

Аваам оглу: «Ижэниң-
ден үмөйи олур» деп ча-
гааш, аргажа айтканды бө-
рү билек, тенек адыг оглу
эзимче аваамың сөстөрүн
утту каапкан, маңап-ла
каан.

Эвиркиң озагай, чагай
тыдының магалың, хөсүг-
шөзөңнү, мунгаш ижэниң
болаарга, магалың канчаар!
Адыг оглу амырап маңап,
өвүрү-хөгөш, өрү-кулду хон-
ганар сүрүп халып турган,
бир-ле коңгулга таваркып
келгеш, кайтап турган, оон
түмөн артылар укуп үнүп,
ол кавыда чоруп турар бол-
ган. Артылары көргө, аалын
долгандыр танымаалар деп,
ыраас-лаа, узаны камгалап
чоруп тургулаар.

Сонуургак адыгжыгаш кон-
дурушканча. Ирей-карай
ийи иттик бисти ажы-төдү-
вус-лаа уткан-дыр деп болап
олураган. Ындыг эвес бол-
ган. Оларын улуг оглу ады-
ганың байталын көрү дөңдө
жүгүп келген. Адыг-незип
чөпү баксыраанын, кара-
кыя кулааның четтөөсүн көр-
гөн, думаларын чыгып кел-
ген, улаштыр укуп-
кан. Улааанда иттиктин
узаны сымас кылдыр уру-
ларын сөткү-лө келген.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

КАДАЙЛАРЫНЫҢ
АЧАЗЫ

Бир эвс «угааның кичи-
ге — уруг, а аас-кежик-
тиг кичиге — оол төрттү-
тү» деп үлөтүр чугаа шык
чүгө бола. Биле Тейлор аке-
дектинер салыңче кире бээр
ийик.

Австралия чурттуг бо кичи-
ниң уруглары хой-даа

тулда чогуу чүгү болуп ту-
раарын билеп алысааш, дум-
чуун суккан, чыдырап
тураарга, ары чигири чыгы-
на берген. Чигириг аман-
дан чыгыш хайып келген,
хонун суккан, ары чигири
келген, аман-даа чөдү-
лүп чордо, аман-даа чөдү-
лө келген. Чамай адыгжы-
таптың чактарын, аксын,
кулктарын ажыкпалы-ла
берген. Алтырып-кыныр,
халып-дүңкү, шыдапайы
чөргө алаштыңып шаг-ла
болган. Арыпкының шы-
дапкың чадаш, ижэниңге
халып кээрге, иези ону кон-
чүп-кончүп, шактырган че-
лерин арыс суг-биле шаптап
берген. Оон бээр-ле адыг
оглу аман-дыр ары чигири
чигири амыр эвес дээрэни
биле берген.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

Ийн кырганың узанын
адыг-төдү шүптү шыгып
келген, оларын үлүү мыңа
дөңдө.

СӨГЛЭЭР ИЙИК МЕН

Дүжүмге ам база катап
алдын чырык саарып турар
сонгаларың, акыр улуг
өргөз кирди. Даштын улаан
соок хаттың сырыныңа үр-
ле туруп чыгып, чырык
шак ол оттан карап салбайн
көрүп турдум. Ырда кирген,
күзөл бедни тоолчургу шак
ол өргөз кайда при, мрак-
та бе, чоокта бе, билип ала-
а, Ынаар кирер аас-кежик
кайда берип, үлөп турар ир-
ги? Ындыг чери билеп ала-
гаш, кызып четкеш, күдүк
базып сөгүрээп мен, арыг
саазын кырын орта үнүп
келир хомудалым, идегелим
чугаалай мен.

КӨЗӨР САЛЫ

Эрзон шокор чуртталганы
көзөр салыныа дөмөлей
бээр мен: сараахай — өөлүс-
түң ханазы, дөрбөлчүн —

сонгалары, калбак-кара —
ширтек болуп, чырык-кызыл
—окукта от-биле харааңча-
ры тудуштурду. Хааннар-

Лириктиг миниатюралар

белдер-биле кайынар өлө-
жип, оозу-моозунга дуула-
жып, дуузу олобо сымара-
нып, а өскөн кара салып
хойлап алгаш, холун суууп,
хүтүмүрүп чыкпаш кээр.

Чуртталганың мекрө бер-
ген көзөриң канчап канчаар,
тудар эвес, ойнаар алаар.

БИЛБЕЗИМ-НЕ ХАРААДАНЧЫГ

Кажан-на ийик, шүптү чү-
е өскө болур. Сен-даа, мен-
даа, өртөмчөй-даа. Күсүк ко-
жөз суугуну шылаптыр олап-
тар сен. Шырыгың, дөңдө
берген, чынып аар дөңдө
чедип кээр мен. Вазага үр-
ле турган, тогалап дүшкөн
чечектери чаа үскөн, ча-
ран өңүр розалар соулуптар-
лар. Хонекте шайың илти-
кештиң баарымга салып

бээр сен. Эгин-кожа олуруп-
кан, кыпкан оттуң чалбы-
раажы чиктижеге үр-ле кай-
ган, бодаларга алаштыр
бис. Кудумчуңуң шимең-
даажы, салып-сетип дүгү-
рле ынаар ырап, ис чок
чидер...

Кажан-на ийик... хушун,
шайың билбес-тең мен.

Галина МАСПЫК-ООЛ.

— Кырган ада-незип бисти

дөгөргөсүтү өстүр азыраар
дөңдө амыр-дыш-даа бола-
лаанар, бисти амыраар
аас-кежик-биле шаңкан,
аал-уыска өстүрөрдө шүп-
тувуска дөңдө ынак чорду-
лар. Ам бо хунерде кырып
калган-дыр. Карактары чө-
пөс, аш-чөм-даа тып чып,
амыраары бергенде кел-
ген. Бис ада-незипке дуза-
лаар хүлээлгөсүз утпас
ужурлук бис, думаларың
Акмының ол сөстөрүн
соонда, олар шүптүзү демин
акылдан киришкен. Улааан-
да чаа чыгып уя-даа белен

Кажан карактары эки, то-
да көрүп эгелзеге, олар
ажы-төдү шүптүзү танып,
өвүрү, хөгөш турганар.

Адыг-незип ажы-төдүгө
ынакшылы, уругтарының
оларын мурнуңа хүлээл-
гөсү күүсөткөн иттиктин
база катан каракандырганы
ол-дур ийик.

ПЕЛИКАН

Пеликан улаан-дан оолдары
чөмөгөр дөңдө диленип
ужуп үнүтүр билек, келен
чыткан шагар-чылан ынаар
соопкан.

Хонг-чымчак дүктөрлөп
чаш оолдар чүгү-лаа кара-
ваап, шөлөң улап чыгып
лаанар. Оларге хоралыг
чылап чокушала-ла орган.
Амыр-шөлөң улап чыткан
чаш аман-тар чыгынып
ажыг хоранында олаан
оолдунуң. Кырган үлгө-
дөңдө хымы ханган каржы
чылап пеликаның ызын
амырап дыңдаар дөңдө, чаш-
тынар соок тынчы чыдыр-
тып кире берген.

Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

— Кырган ада-незип бисти

дөгөргөсүтү өстүр азыраар
дөңдө амыр-дыш-даа бола-
лаанар, бисти амыраар
аас-кежик-биле шаңкан,
аал-уыска өстүрөрдө шүп-
тувуска дөңдө ынак чорду-
лар. Ам бо хунерде кырып
калган-дыр. Карактары чө-
пөс, аш-чөм-даа тып чып,
амыраары бергенде кел-
ген. Бис ада-незипке дуза-
лаар хүлээлгөсүз утпас
ужурлук бис, думаларың
Акмының ол сөстөрүн
соонда, олар шүптүзү демин
акылдан киришкен. Улааан-
да чаа чыгып уя-даа белен

Кажан карактары эки, то-
да көрүп эгелзеге, олар
ажы-төдү шүптүзү танып,
өвүрү, хөгөш турганар.

Адыг-незип ажы-төдүгө
ынакшылы, уругтарының
оларын мурнуңа хүлээл-
гөсү күүсөткөн иттиктин
база катан каракандырганы
ол-дур ийик.

ПЕЛИКАН

Пеликан улаан-дан оолдары
чөмөгөр дөңдө диленип
ужуп үнүтүр билек, келен
чыткан шагар-чылан ынаар
соопкан.

Хонг-чымчак дүктөрлөп
чаш оолдар чүгү-лаа кара-
ваап, шөлөң улап чыгып
лаанар. Оларге хоралыг
чылап чокушала-ла орган.
Амыр-шөлөң улап чыткан
чаш аман-тар чыгынып
ажыг хоранында олаан
оолдунуң. Кырган үлгө-
дөңдө хымы ханган каржы
чылап пеликаның ызын
амырап дыңдаар дөңдө, чаш-
тынар соок тынчы чыдыр-
тып кире берген.

Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, халак-
тан агала-ла эгелзөп, Пели-
кан, оолдарын дүңдөшкөн
каанын ым-сызын шылап
дыңдаар. Арга чок каржы
чоруктук болгондун аргы-
нын бүгү чурттакчылары
мыт чок барганар.

Күзүр ада өлүс оолдарын
Улааанда чөмөпчө чорган
пеликан олачыг укуп кел-
ген. Ол оолдарын көрүп
каап, хомудал ада кара-
кыя ажыг суун теп, х

Понедельник

АВГУСТ 25
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.

9.55 Хуулаазыннар шөлү.
11.00 Бут бөмбүүнү доңчу-
лалы.
11.30 Аялганы тып көрөм.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Динозаврлар сүрүкчү-
лөрү», м/с.
15.45 «Хөгжүгү КВАНПИА»
кварте.

15.55 Мультитроллия.
16.15 Хуулаазыннар азы
Синема.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.

15.45 «Марафон-15».
16.05 Сылдыктар шагы.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.
19.30 Аялганы тып көрөм.
20.00 «Бистер» деп програм-
ма.
20.40 Тамчыктыг удунар,
чаштар.
21.00 УЕ.
21.45 «Дисней караа», уран-
чечен фильм.
23.25 Мөңгүн шар.

00.05 Бут бөмбүүнү доңчу-
лалы.
00.35—01.00 МЕДЭЭЛЕР.
НИИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 Лукоморье.
8.30 Болчуну көрдөм.
8.40 Православ шажын ка-
лендары.
8.45 Мультфильмдер.
9.15 Спорттун суга хевирле-
риниң талазы-биле Европа
чемпионады.
9.45 Боду режиссер.
10.15 «Санта-Барбара», т/с.
11.05 Телесадыг.
11.20 Бистин салдымыс.
11.45 Ретро-шлягер.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.20 «Сөөлгү» единарог,
мультфильм (АКШ).
13.55 Делегейни дескиндир

парустуг хемелер-биле ча-
рыш.
14.10 Шымыч бажын.
14.55 Шымчес хөрөгүн
салдым.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 Подуму.
15.55 «Мен—ээзи—дар мен».
16.20 Телесадыг.
16.30 «ТИ-маркет» көргүзөр.
16.35 Ол база кино-дур, ба-
рымдаалыг сериал.
17.05 Уругларга медээлер.
17.15 Лукоморье.
17.40 Бодуну көрдөм.
17.50 Кымыгаар чок бут бөм-
бүү.
«ТЫВА» канал
18.20 Мультфильм.
18.35 Сайнаак.
18.55 МЕДЭЭЛЕР.
19.05 Илгел.

19.25 ТЫВА ЧЕРДЕ.
19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
20.30 Көзөңкениң мендиз.
21.15 «Нугул», уран-чечен
фильм.
22.45 Нобель шаңналының
лауреаттары. И. Бунин.
23.25 Дежурный кезек.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
00.40 Спорттун суга хевир-
лериниң талазы-биле Евро-
па чемпионаты.
01.40—02.08 Хамелеон.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.

13.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү».
14.15 Телесон.
14.45 Кинолар дугайында
медээлер.
15.00 «Хоозун ынакшыл», т/с.
16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
16.20 Масин-шоу.
16.50 «Алиса хуулаазыннар
чуртунда», м/с.
17.00 «Октаргайже чүткүл:
ужар чүүл төөгүзү», ба-
рымдаалыг сериал.
«РОССИЯ» канал
18.20 Чер-чер программала-
рынның фестивалы.
18.45 «Проект-арсенал» көр-
гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.

ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
20.10 «Ак-көк ыш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен—камгалакчызы
мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Бут бөмбүү» клуб.
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Долла кылдар туттур-
ган кижилер», уран-чечен
фильм.
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Шай» Баллар...», т/с.
03.40 Мезээлер.
04.10—05.10 Теннис талазы-
биле АКШ-тын аякы бирги
чери дээш маргылдаа.

Вторник

АВГУСТ 26
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Динозаврлар сүрүкчү-
лөрү», м/с.
15.45 «Хөгжүгү КВАНПИА»
кварте.
15.55 Мультитроллия.
16.15 Хуулаазыннар азы
Синема.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.

19.35 Аялганы тып көрөм.
20.00 ТЕМА.
20.45 Тамчыктыг удунар,
чаштар.
21.00 УЕ.
21.45 «Маринашын салым-
хуузу», уран-чечен фильм.
23.30 «Алекс деп аттыг ки-
жиге», барымдаалыг дөтө-
төт.
00.20 МЕДЭЭЛЕР.
00.45—00.55 Пресс-экспресс.
НИИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
8.45 Подуму.
9.00 Бодуну көрдөм.
9.00 Православ шажын ка-
лендары.

9.45 Мультфильмдер.
9.45 Орус кароке.
10.20 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесадыг.
11.25 Ретро-шлягер.
11.40 Делегейни дескиндир
парустуг хемелер-биле ча-
рыш.
12.00—12.30 МЕДЭЭЛЕР.
14.05 Иван-бурч чугаалар
хөвөрчүр чыдактар.
14.30 Амыдыралдык ову-
р.
14.55 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 «Романсида-97».
16.15 «ТИ-маркет» көргүзөр.
16.25 «Ол база кино-дур», ба-
рымдаалыг сериал.

16.55 Уругларга медээлер.
17.05 Лукоморье.
17.30 Бодуну көрдөм.
17.40 Чажыг чугаалажыктар.
18.10 Чаа бешки дугуй.
«ТЫВА» канал
18.30 Ажык-биле.
18.45 МЕДЭЭЛЕР.
18.55 Экономиктиг айтыры-
лар.
19.15 Көзө амдырал.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.
19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Көзөңкениң мендиз.
21.00 «Уш хөрөжөн эшти-
лер дугайында чурумал»,
уран-чечен фильм.
22.45 Нобель шаңналының

22.20 Чөптүг чоруктуң үзү.
22.50 Нобель шаңналының
лауреаттары. Б. Пастернак.
23.30 «Мастер-ралли-97».
23.45 Бараннарны—почта
дамчыштыр.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Хөгжүмүгүг кокпачы-
гаш.
01.25—03.07 «Кымыгаар чок
эрге-чагырга», уран-чечен
фильм.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу».
14.45 Кинолар дугайында
медээлер.
15.00 «Хоозун ынакшыл», т/с.
16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.

16.20 Телесон.
16.50 «Алиса көрүнчүктө»,
м/с.
17.00 «Октаргайже чүткүл:
ужар чүүл төөгүзү», ба-
рымдаалыг сериал.
18.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
«РОССИЯ» канал
18.40 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
18.45 «Проект-арсенал» көр-
гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
19.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
20.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
20.10 «Ак-көк ыш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчызы
мен».

22.05 «Мен—камгалакчызы
мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу».
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Оскар шаңналы».
«Алиса мында ам чуртта-
вайн турар», уран-чечен
фильм (АКШ).
01.40 Алло, Фима.
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Буктар», уран-чечен
фильм.
03.40 Мезээлер.
04.10 Теннис талазы-биле
биле АКШ-тын аякы бирги
чери дээш маргылдаа.
05.10—06.30 «Каспар Хаузер»,
уран-чечен фильм, 2-ги
көзө.

Среда

АВГУСТ 27
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Динозаврлар сүрүкчү-
лөрү», м/с.
15.45 «Хөгжүгү КВАНПИА»
кварте.
15.55 Мультитроллия.
16.15 Хуулаазыннар азы
Синема.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.

19.35 Аялганы тып көрөм.
20.00 ТЕМА.
20.45 Тамчыктыг удунар,
чаштар.
21.00 УЕ.
21.45 «Маринашын салым-
хуузу», уран-чечен фильм.
23.30 «Алекс деп аттыг ки-
жиге», барымдаалыг дөтө-
төт.
00.20 МЕДЭЭЛЕР.
00.45—00.55 Пресс-экспресс.
НИИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
8.45 Подуму.
9.00 Бодуну көрдөм.
9.00 Православ шажын ка-
лендары.

9.45 Мультфильмдер.
9.45 Орус кароке.
10.20 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесадыг.
11.25 Ретро-шлягер.
11.40 Делегейни дескиндир
парустуг хемелер-биле ча-
рыш.
12.00—12.30 МЕДЭЭЛЕР.
14.05 Иван-бурч чугаалар
хөвөрчүр чыдактар.
14.30 Амыдыралдык ову-
р.
14.55 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 «Романсида-97».
16.15 «ТИ-маркет» көргүзөр.
16.25 «Ол база кино-дур», ба-
рымдаалыг сериал.

16.55 Уругларга медээлер.
17.05 Лукоморье.
17.30 Бодуну көрдөм.
17.40 Чажыг чугаалажыктар.
18.10 Чаа бешки дугуй.
«ТЫВА» канал
18.30 Ажык-биле.
18.45 МЕДЭЭЛЕР.
18.55 Экономиктиг айтыры-
лар.
19.15 Көзө амдырал.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.
19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Көзөңкениң мендиз.
21.00 «Уш хөрөжөн эшти-
лер дугайында чурумал»,
уран-чечен фильм.
22.45 Нобель шаңналының

22.20 Чөптүг чоруктуң үзү.
22.50 Нобель шаңналының
лауреаттары. Б. Пастернак.
23.30 «Мастер-ралли-97».
23.45 Бараннарны—почта
дамчыштыр.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Хөгжүмүгүг кокпачы-
гаш.
01.25—03.07 «Кымыгаар чок
эрге-чагырга», уран-чечен
фильм.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу».
14.45 Кинолар дугайында
медээлер.
15.00 «Хоозун ынакшыл», т/с.
16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.

16.20 Телесон.
16.50 «Алиса көрүнчүктө»,
м/с.
17.00 «Октаргайже чүткүл:
ужар чүүл төөгүзү», ба-
рымдаалыг сериал.
18.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
«РОССИЯ» канал
18.40 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
18.45 «Проект-арсенал» көр-
гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
19.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
20.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
20.10 «Ак-көк ыш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчызы
мен».

22.05 «Мен—камгалакчызы
мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу».
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Оскар шаңналы».
«Алиса мында ам чуртта-
вайн турар», уран-чечен
фильм (АКШ).
01.40 Алло, Фима.
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Буктар», уран-чечен
фильм.
03.40 Мезээлер.
04.10 Теннис талазы-биле
биле АКШ-тын аякы бирги
чери дээш маргылдаа.
05.10—06.30 «Каспар Хаузер»,
уран-чечен фильм, 2-ги
көзө.

Четверг

АВГУСТ 28
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Динозаврлар сүрүкчү-
лөрү», м/с.
15.45 «Хөгжүгү КВАНПИА»
кварте.
15.55 Мультитроллия.
16.15 Хуулаазыннар азы
Синема.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.

19.35 Аялганы тып көрөм.
20.00 ТЕМА.
20.45 Тамчыктыг удунар,
чаштар.
21.00 УЕ.
21.45 «Маринашын салым-
хуузу», уран-чечен фильм.
23.30 «Алекс деп аттыг ки-
жиге», барымдаалыг дөтө-
төт.
00.20 МЕДЭЭЛЕР.
00.45—00.55 Пресс-экспресс.
НИИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
8.45 Подуму.
9.00 Бодуну көрдөм.
9.00 Православ шажын ка-
лендары.

9.45 Мультфильмдер.
9.45 Орус кароке.
10.20 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесадыг.
11.25 Ретро-шлягер.
11.40 Делегейни дескиндир
парустуг хемелер-биле ча-
рыш.
12.00—12.30 МЕДЭЭЛЕР.
14.05 Иван-бурч чугаалар
хөвөрчүр чыдактар.
14.30 Амыдыралдык ову-
р.
14.55 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 «Романсида-97».
16.15 «ТИ-маркет» көргүзөр.
16.25 «Ол база кино-дур», ба-
рымдаалыг сериал.

16.55 Уругларга медээлер.
17.05 Лукоморье.
17.30 Бодуну көрдөм.
17.40 Чажыг чугаалажыктар.
18.10 Чаа бешки дугуй.
«ТЫВА» канал
18.30 Ажык-биле.
18.45 МЕДЭЭЛЕР.
18.55 Экономиктиг айтыры-
лар.
19.15 Көзө амдырал.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.
19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Көзөңкениң мендиз.
21.00 «Уш хөрөжөн эшти-
лер дугайында чурумал»,
уран-чечен фильм.
22.45 Нобель шаңналының

22.20 Чөптүг чоруктуң үзү.
22.50 Нобель шаңналының
лауреаттары. Б. Пастернак.
23.30 «Мастер-ралли-97».
23.45 Бараннарны—почта
дамчыштыр.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Хөгжүмүгүг кокпачы-
гаш.
01.25—03.07 «Кымыгаар чок
эрге-чагырга», уран-чечен
фильм.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу».
14.45 Кинолар дугайында
медээлер.
15.00 «Хоозун ынакшыл», т/с.
16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.

16.20 Телесон.
16.50 «Алиса көрүнчүктө»,
м/с.
17.00 «Октаргайже чүткүл:
ужар чүүл төөгүзү», ба-
рымдаалыг сериал.
18.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
«РОССИЯ» канал
18.40 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
18.45 «Проект-арсенал» көр-
гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
19.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
20.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
20.10 «Ак-көк ыш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчызы
мен».

22.05 «Мен—камгалакчызы
мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу».
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Оскар шаңналы».
«Алиса мында ам чуртта-
вайн турар», уран-чечен
фильм (АКШ).
01.40 Алло, Фима.
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Буктар», уран-чечен
фильм.
03.40 Мезээлер.
04.10 Теннис талазы-биле
биле АКШ-тын аякы бирги
чери дээш маргылдаа.
05.10—06.30 «Каспар Хаузер»,
уран-чечен фильм, 2-ги
көзө.

Пятница

АВГУСТ 29
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Динозаврлар сүрүкчү-
лөрү», м/с.
15.45 «Хөгжүгү КВАНПИА»
кварте.
15.55 Мультитроллия.
16.15 Хуулаазыннар азы
Синема.
16.40 «Гарри—хар кижиге», т/с.
17.05 Он алды харга чедир
болгаш оон-даа өрү назы-
лыгыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 «Судьба деп аттыг кыс»,
т/с.
18.30 СОЛҮН КИЖИЛЕР-
БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА
ШАГЫ.

19.35 Аялганы тып көрөм.
20.00 ТЕМА.
20.45 Тамчыктыг удунар,
чаштар.
21.00 УЕ.
21.45 «Маринашын салым-
хуузу», уран-чечен фильм.
23.30 «Алекс деп аттыг ки-
жиге», барымдаалыг дөтө-
төт.
00.20 МЕДЭЭЛЕР.
00.45—00.55 Пресс-экспресс.
НИИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
8.45 Подуму.
9.00 Бодуну көрдөм.
9.00 Православ шажын ка-
лендары.

9.45 Мультфильмдер.
9.45 Орус кароке.
10.20 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесадыг.
11.25 Ретро-шлягер.
11.40 Делегейни дескиндир
парустуг хемелер-биле ча-
рыш.
12.00—12.30 МЕДЭЭЛЕР.
14.05 Иван-бурч чугаалар
хөвөрчүр чыдактар.
14.30 Амыдыралдык ову-
р.
14.55 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 «Романсида-97».
16.15 «ТИ-маркет» көргүзөр.
16.25 «Ол база кино-дур», ба-
рымдаалыг сериал.

16.55 Уругларга медээлер.
17.05 Лукоморье.
17.30 Бодуну көрдөм.
17.40 Чажыг чугаалажыктар.
18.10 Чаа бешки дугуй.
«ТЫВА» канал
18.30 Ажык-биле.
18.45 МЕДЭЭЛЕР.
18.55 Экономиктиг айтыры-
лар.
19.15 Көзө амдырал.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.
19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Көзөңкениң мендиз.
21.00 «Уш хөрөжөн эшти-
лер дугайында чурумал»,
уран-чечен фильм.
22.45 Нобель шаңналының

22.20 Чөптүг чоруктуң үзү.
22.50 Нобель шаңналының
лауреаттары. Б. Пастернак.
23.30 «Мастер-ралли-97».
23.45 Бараннарны—почта
дамчыштыр.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Хөгжүмүгүг кокпачы-
гаш.
01.25—03.07 «Кымыгаар чок
эрге-чагырга», уран-чечен
фильм.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу».
14.45 Кинолар дугайында
медээлер.
15.00 «Хоозун ынакшыл», т/с.
16.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.

16.20 Телесон.
16.50 «Алиса көрүнчүктө»,
м/с.
17.00 «Октаргайже чүткүл:
ужар чүүл төөгүзү», ба-
рымдаалыг сериал.
18.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
«РОССИЯ» канал
18.40 Бараннарны — почта
дамчыштыр.
18.45 «Проект-арсенал» көр-
гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
19.45 «Ултээшкениер: Аме-
рикага болган төөгү», т/с.
20.00 БӨГҮН ХҮНДҮС.
20.10 «Ак-көк ыш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчызы
мен».

22.05 «Мен—камгалакчызы
мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу».
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Оскар шаңналы».
«Алиса мында ам чуртта-
вайн турар», уран-чечен
фильм (АКШ).
01.40 Алло, Фима.
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Буктар», уран-чечен
фильм.
03.40 Мезээлер.
04.10 Теннис талазы-биле
биле АКШ-тын аякы бирги
чери дээш маргылдаа.
05.10—06.30 «Каспар Хаузер»,
уран-чечен фильм, 2-ги
көзө.

Суббота

АВГУСТ 30
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕГИНИН МЕНДИ-
ЗИ
9.00 МЕДЭЭЛЕР.